

TEMA-CHEIE¹

Art. 8 Cetățenia

(Ultima actualizare: 31.08.2024)

Introducere

În Convenție sau în protocoalele sale nu este consacrat „dreptul la o cetățenie”, similar celui prevăzut la articolul 15 din Declarația universală a drepturilor omului. Dreptul de a dobândi sau de a păstra o anumită cetățenie nu este un „drept cu caracter civil” în sensul art. 6 (*Alpeieva și Djalagonia împotriva Rusiei*, 2018, pct. 129). Retragera sau anularea cetățeniei ca atare nu este incompatibilă cu Convenția (*Usmanov împotriva Rusiei*, 2020, pct. 65). Cu toate acestea, cetățenia este un element al identității unei persoane (*Zeggai împotriva Franței*, 2022, pct. 28; *Ghoumid și alții împotriva Franței*, 2020, pct. 43). Un refuz arbitrar de acordare a cetățeniei ar putea, în anumite circumstanțe, să ridice o problemă în temeiul art. 8.

În plus, în situația în care un stat membru și-a depășit obligațiile care îi revin în temeiul art. 8, prin crearea dreptului de a dobândi o cetățenie în baza legăturii de filiație, și a instituit o procedură în acest scop, acesta trebuie să se asigure că dreptul respectiv este garantat fără discriminare, în sensul art. 14 (*Genovese împotriva Maltei*, 2012, pct. 30).

Curtea a abordat chestiunea specifică a retragerii cetățeniei („revocation of citizenship” în limba engleză și „déchéance de nationalité” în limba franceză) (*Ramadan împotriva Maltei*, 2016), în special în contextul luptei împotriva terorismului [*K2 împotriva Regatului Unit* (dec.), 2017; *Ghoumid și alții împotriva Franței*, 2020].

În acest context, în cauza de referință *Usmanov împotriva Rusiei*, 2020, Curtea a definit metodologia relevantă care trebuie folosită pentru a examina anularea cetățeniei (a se vedea pct. 58) și pe care a aplicat-o în cazul refuzului de acordare a cetățeniei (*Haşemi și alții împotriva Azerbaidjanului*, 2022, pct. 47).

Pot apărea și alte probleme, în special în ceea ce privește imigrația, pașaportul, filiația sau căsătoria unui resortisant străin.

Principii extrase din jurisprudența actuală

- Deși Convenția și protocoalele la aceasta nu garantează dreptul la o cetățenie, nu este exclus ca refuzul de acordare a cetățeniei sau retragerea/anularea cetățeniei deja dobândite (*Usmanov împotriva Rusiei*, 2020, pct. 59-62) să poată ridica, în anumite circumstanțe, probleme în temeiul acestei dispoziții, având în vedere impactul/consecințele pe care o astfel de măsură le are asupra vieții private a unei persoane. Același lucru este valabil, cu titlu de exemplu, în ceea ce privește respingerea unei cereri de renunțare la cetățenie (*Riener împotriva Bulgariei*, 2006, pct. 155-159),

¹Întocmită de Grefă. Nu obligă Curtea.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România.

acordarea cetățeniei în cazul căsătoriei unui resortisant străin [*Savoia și Bounegru împotriva Italiei* (dec.), 2006] și invalidarea pașapoartelor (*Alpeieva și Djalagonia împotriva Rusiei*, 2018, pct. 115) sau refuzul de a elibera o carte de identitate (*Ahmadov împotriva Azerbaidjanului*, 2020, pct. 45).

- În cauza *Usmanov împotriva Rusiei*, 2020, Curtea a clarificat și a consolidat abordarea în două etape care trebuie aplicată în acest context (după ce a luat act de existența mai multor direcții de examinare a problemei) și pe care a aplicat-o ulterior în cauza *Hashemi și alții împotriva Azerbaidjanului*, 2022, pct. 46-49. Aceasta a apreciat că ar trebui urmată o abordare bazată pe consecințe. A examinat (i) consecințele măsurii în cauză pentru reclamant și (ii) dacă măsura a fost arbitrară (a se vedea pct. 58); a se vedea și *Ahmadov împotriva Azerbaidjanului*, 2020).
- Pentru a stabili consecințele retragerii cetățeniei, astfel încât să se stabilească dacă a existat o ingerință în drepturile reclamantului prevăzute de art. 8 (*Usmanov împotriva Rusiei*, 2020, § 58), gravitatea infracțiunii săvârșite de reclamant poate fi pusă în balanță cu impactul pe care retragerea cetățeniei reclamantului l-ar avea asupra situației sale personale și familiale [*Said Abdul Salam Mubarak împotriva Danemarcei* (dec.), 2019, pct. 70].
- De exemplu, în cauza *Ghoumid și alții împotriva Franței*, 2020, retragerea cetățeniei nu a afectat dreptul la respectarea „vieții de familie”, deoarece aceasta nu a avut niciun efect asupra prezenței persoanei în cauză pe teritoriul statului (pct. 41-42).
- Conform abordării în două etape, odată ce s-a constatat o „ingerință”, a doua etapă a procesului de stabilire dacă retragerea cetățeniei a încălcat art. 8 constă în a verifica dacă aceasta a fost arbitrară (*Usmanov împotriva Rusiei*, 2020, pct. 53 și pct. 62-65). Astfel cum se recapitulează în hotărârea *Usmanov împotriva Rusiei*, 2020 (pct. 62-65), pentru a stabili caracterul arbitrar, trebuie să se țină seama de aspectul dacă retragerea cetățeniei era prevăzută de lege; dacă aceasta a fost însoțită de garanțiile procedurale necesare, inclusiv dacă persoanei căreia i s-a retras cetățenia i s-a oferit posibilitatea de a contesta această decizie în fața unor instanțe care au asigurat garanțiile necesare; și dacă autoritățile au acționat cu diligență și rapiditate (*Alpeieva și Djalagonia împotriva Rusiei*, 2018, pct. 107-109 și trimiterile citate, precum și în contextul terorismului, *Ghoumid și alții împotriva Franței*, 2020, pct. 45-48).
- Faptul că s-a scurs o perioadă lungă de timp între momentul condamnării reclamantilor și retragerea cetățeniei lor nu este suficient, în sine, pentru a considera că această măsură a fost arbitrară. În special, atunci când se confruntă cu atacuri teroriste, statele ar putea să procedeze la o reevaluare, mai strictă, a aspectului dacă persoanele care au fost condamnate pentru o infracțiune care constituie un act de terorism mențin în continuare o legătură de loialitate și solidaritate cu statul și, în consecință, ar putea să decidă, sub rezerva unui control strict al proporționalității, să adopte împotriva acestor persoane măsuri pe care, inițial, nu au intenționat să le aplice (*Ghoumid și alții împotriva Franței*, 2020, pct. 45).
- În cazul în care o persoană poate face obiectul unei măsuri prin care i se anulează sau i se retrage cetățenia, ca urmare a faptului că aceasta a furnizat informații false/incomplete sau a ascuns informații relevante, legea ar trebui să specifice natura informațiilor a căror falsificare sau disimulare poate să ducă la adoptarea unei astfel de măsuri, iar măsura în cauză ar trebui să facă obiectul unei decizii motivate (*Usmanov împotriva Rusiei*, 2020, pct. 67-68). De asemenea, pentru a evita adoptarea unei decizii excesiv de formaliste, trebuie să se țină seama și de alți factori importanți în cadrul exercițiului necesar de punere în balanță, pe care autoritățile naționale sunt obligate să îl realizeze (pct. 69-71).

- În cauza *Usmanov împotriva Rusiei*, 2020, anularea cetățeniei ruse a reclamantului nu a condus în mod automat la o decizie de îndepărtare forțată a acestuia de pe teritoriul rus, chestiunea îndepărtării fiind examinată în cadrul unei proceduri separate. În mod corespunzător, Curtea a examinat separat chestiunea anulării cetățeniei (pct. 57).
- Principiile referitoare la retragerea cetățeniei au fost aplicabile și într-o cauză în care autoritățile statului pârât au refuzat să elibereze reclamantului o carte de identitate, deși, în pașaportul sovietic al reclamantului, exista o ștampilă care confirmase deja că acesta era cetățean al statului pârât (*Ahmadov împotriva Azerbaidjanului*, 2020, pct. 45).
- Impunerea unor cerințe referitoare la o anumită durată a căsătoriei unui resortisant străin și/sau la o anumită perioadă de ședere în țară este una dintre caracteristicile comune legislațiilor care reglementează acordarea cetățeniei [*Savoia și Bounegru împotriva Italiei* (dec.), 2006].
- Statul are obligația pozitivă de a asigura o procedură efectivă și accesibilă sau o combinație de proceduri (efective și accesibile) care să îi permită unui migrant apatrid să obțină soluționarea aspectelor legate de continuarea șederii sale și de statutul său, luându-se în considerare în mod corespunzător interesele care țin de viața sa privată, în temeiul art. 8 (*Hoti împotriva Croației*, 2018).
- În situația în care un copil se naște în urma unui tratament efectuat în cadrul unui acord de maternitate de substituție, statele trebuie să recunoască, în continuare, legătura de filiație dintre copil și tatăl său biologic și să stabilească posibilitatea ca acesta să dobândească cetățenia tatălui. În cazul în care un copil se confruntă cu o incertitudine îngrijorătoare în ceea ce privește posibilitatea de a i se acorda cetățenia tatălui său, există riscul ca această situație să afecteze în mod negativ modul în care acesta își definește propria identitate (*Menesson împotriva Franței*, 2014 și *Labassee împotriva Franței*, 2014).
- Metodologia relevantă prezentată în cauza *Usmanov împotriva Rusiei*, 2020 (pct. 58), a fost aplicată recent în contextul copiilor născuți în străinătate, prin intermediul maternității de substituție [*S.-H. împotriva Poloniei* (dec.), 2021], în care Curtea a constatat că art. 8 nu era aplicabil întrucât efectul negativ pe care l-a avut asupra vieții private a reclamantilor imposibilitatea acestora de a dobândi cetățenia poloneză nu a depășit „pragul de gravitate” necesar [a se vedea cererea *Denisov împotriva Ucrainei* (MC), 2018 în acest context și a se face comparația și deosebirea cu *Menesson împotriva Franței*, 2014, și *Labassee împotriva Franței*, 2014]. În plus, imposibilitatea reclamantilor de a dobândi cetățenia poloneză ca urmare a faptului că s-au născut în SUA, prin intermediul maternității de substituție, nu le-a afectat viața de familie, întrucât aceștia aveau dublă cetățenie și locuiau în Israel, unde era recunoscută legătura juridică de filiație.

Exemple notabile

- *Kurić și alții împotriva Sloveniei* (MC), 2012 – ștergerea anumitor persoane din registrul rezidenților permanenți ca urmare a declarării independenței Sloveniei;
- *Karassev împotriva Finlandei* (dec.), 1999 – refuzul acordării cetățeniei unei persoane născute din părinți străini;
- *Riener împotriva Bulgariei*, 2006 – respingerea unei cereri de renunțare la cetățenie;
- *Savoia și Bounegru împotriva Italiei* (dec.), 2006 – cerințele prevăzute de lege pentru dobândirea cetățeniei italiene după căsătorie;
- *Menesson împotriva Franței*, 2014, și *Labassee împotriva Franței*, 2014 – incertitudinea cu care se confruntă copiii născuți prin intermediul maternității de substituție în ceea ce privește posibilitatea de a li se acorda cetățenia franceză;

- *Ramadan împotriva Maltei*, 2016 – retragerea cetățeniei în urma anulării unei căsătorii simulate;
- *K2 împotriva Regatului Unit* (dec.), 2017 – retragerea cetățeniei din cauza unor activități legate de terorism;
- *Alpeieva și Djalagonia împotriva Rusiei*, 2018 – invalidarea arbitrară a unor pașapoarte rusești care fuseseră eliberate resortisanților fostei Uniuni Sovietice (precum și trimerile citate relevante);
- *Aktaş și Aslaniskender împotriva Turciei*, 2019 – refuzul autorităților de a schimba numele de familie pentru unicul motiv că noul nume solicitat nu este turc (în contextul dublei cetățenii);
- *Ahmadov împotriva Azerbaidjanului*, 2020 – refuzul de a elibera o carte de identitate reclamantului și de a-i recunoaște cetățenia azeră, deși acesta deținea documente oficiale care atestau cetățenia sa;
- *Ghoumid și alții împotriva Franței*, 2020 – retragerea cetățeniei în baza unei condamnări pentru o infracțiune legată de terorism, săvârșită cu peste 10 ani în urmă.
- *Usmanov împotriva Rusiei*, 2020 – anularea automată a cetățeniei reclamantului din cauza omiterii de către acesta a unor informații referitoare la surorile și frații săi, atunci când a completat și depus cererea de acordare a cetățeniei, cu zece ani în urmă.
- *Willems împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2021 – obligația, întemeiată pe legislația Uniunii Europene, impusă persoanelor care solicitau eliberarea unui pașaport, de a furniza amprentele lor odată cu depunerea cererii, și stocarea ulterioară a amprentelor digitalizate pe un cip din pașaport;
- *S.-H. împotriva Poloniei* (dec.), 2021 – refuzul de a acorda cetățenia poloneză, în baza legăturii de filiație, copiilor unui cuplu format din persoane de același sex, care se născuseră în SUA, prin intermediul maternității de substituție și care locuiau în Israel, unde legătura juridică de filiație a fost recunoscută;
- *Haşemi și alții împotriva Azerbaidjanului*, 2022 – refuzul de a elibera cărți de identitate copiilor refugiaților născuți în țară și de a le recunoaște cetățenia, pe motivul că părinții lor aveau o altă cetățenie;
- *Johansen împotriva Danemarcei* (dec.), 2022 – retragerea cetățeniei în contextul terorismului; a se vedea și *Laraba împotriva Danemarcei* (dec.), 2022;
- *Emin Huseinov împotriva Azerbaidjanului (nr. 2)*, 2023 – retragerea arbitrară a cetățeniei reclamantului, în urma căreia acesta a devenit apatrid, și lipsa garanțiilor procedurale.

Cetățenia din perspectiva altor articole din Convenție

Acest aspect este abordat din perspectiva multor altor articole din Convenție.

A se vedea, de exemplu:

- Art. 3: o persoană cu dublă cetățenie, belgiană și marocană, care susținea că Belgia nu i-a acordat asistență diplomatică/consulară în timp ce se afla în detenție în condiții precare, în Maroc: *Aarrass împotriva Belgiei* (dec.), 2021;
- Art. 6: (i) dobândirea sau retragerea cetățeniei: *Makuc și alții împotriva Sloveniei* (dec.), 2007; *Borisov împotriva Lituaniei*, 2011; (ii) retragerea cetățeniei („revocation of nationality” în limba engleză și „déchéance de nationalité” în limba franceză): *Galip împotriva Greciei* (dec.), 1994; (iii) procedura de reglementare a cetățeniei unei persoane: *Al Hamdani împotriva Bosniei și Herțegovinei*, 2012; (iv) dreptul la *un pașaport* nu este un

- „drept cu caracter civil”, în sensul art. 6: *Alpeieva și Djalagonia împotriva Rusiei*, 2018, pct. 129, și nici dreptul la o cetățenie: *Serghei Smirnov împotriva Rusiei* (dec.), 2006;
- Art. 8 coroborat cu art. 14: *Genovese împotriva Maltei*, 2012; *Zeggai împotriva Franței*, 2022;
 - Art. 9, 10, 11 și 13: *Petropavlovskis împotriva Letoniei*, 2015; *Boudelal împotriva Franței* (dec.), 2017;
 - Art. 3 din Protocolul nr. 1: imposibilitatea persoanelor cu multiplă cetățenie de a candida la alegerile parlamentare, cu trimitere la Convenția europeană asupra cetățeniei: *Tănase împotriva Moldovei* (MC), 2010;
 - Art. 2 din Protocolul nr. 4: *Rotaru împotriva Republicii Moldova*, 2020;
 - Art. 3 din Protocolul nr. 4: *Slivenko împotriva Letoniei* (dec.) (MC), 2002;
 - Art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4: *H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022;
 - Art. 4 din Protocolul nr. 7: *Ghoumid și alții împotriva Franței*, 2020;
 - Art. 5 din Protocolul nr. 7: *Savoia și Bounegru împotriva Italiei* (dec.), 2006.

Recapitularea principiilor generale

- Pentru o recapitulare a principiilor generale care decurg din Convenție: *Slivenko împotriva Letoniei* (dec.) (MC), 2002, pct. 77; *Petropavlovskis împotriva Letoniei*, 2015, pct. 73-74;
- Pentru o recapitulare a principiilor generale și a terminologiei relevante care decurg din art. 8: a se vedea *Usmanov împotriva Rusiei*, 2020, pct. 52-56, 58, și 63-64; *Hașemi și alții împotriva Azerbaidjanului*, 2022, pct. 47;
- Pentru o recapitulare a principiilor generale care decurg din art. 6: *Borisov împotriva Lituaniei*, 2011, pct. 116; *Al Hamdani împotriva Bosniei și Herțegovinei*, 2012, pct. 72.

Trimiteri suplimentare

Ghiduri privind jurisprudența:

- Ghid privind art. 8 – Dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței
- Ghid privind imigrația
- Ghid privind terorismul

Documente internaționale²:

- Articolul 15 din Declarația universală a drepturilor omului (1948)
- Convenția ONU privind statutul apatrizilor (1954)
- Convenția ONU asupra cetățeniei femeii căsătorite (1957)
- Convenția ONU privind reducerea cazurilor de apatridie (1961)
- Articolul 24 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (1966)
- Articolul 20 din Convenția americană a drepturilor omului (1969)
- Articolele 7 și 8 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului (1989)

² Aceasta este o selecție neexhaustivă. A se vedea și *H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 84-86, 97, 98.

- [Articolul 29 din Convenția internațională a ONU privind protecția drepturilor tuturor lucrătorilor migranți și ale membrilor familiilor acestora \(1990\)](#)
- [Convenția europeană asupra cetățeniei \(1997\) și Raportul explicativ](#)
- [articolul 18 din Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități \(2006\)](#)
- [Articolul 25 Convenția internațională a ONU pentru protecția tuturor persoanelor împotriva disparițiilor forțate \(2006\)](#)
- [Rezoluția APCE 2263 privind retragerea cetățeniei ca măsură de combatere a terorismului \(2019\)](#)

PRINCIPALELE TRIMITERI JURISPRUDENȚIALE

Hotărâri de principiu:

- *Usmanov împotriva Rusiei*, nr. 43936/18, 22 decembrie 2020 (încălcarea art. 8).

Alte cauze care intră sub incidența art. 8 din Convenție:

- *Karassev împotriva Finlandei* (dec.), nr. 31414/96, 12 ianuarie 1999 (inadmisibilă – în mod vădit nefondată);
- *Kurić și alții împotriva Sloveniei* (MC), nr. 26828/06, 26 iunie 2012 (încălcarea art. 8);
- *Mennesson împotriva Franței*, nr. 65192/11, CEDO 2014 (extrase) (neîncălcarea art. 8 în ceea ce privește dreptul reclamantilor la respectarea vieții lor de familie; încălcarea art. 8 în ceea ce privește dreptul celei de-a treia și celei de-a patra reclamante la respectarea vieții lor private);
- *Labassee împotriva Franței*, nr. 65941/11, 26 iunie 2014 (neîncălcarea art. 8 în ceea ce privește dreptul reclamantilor la respectarea vieții lor de familie; încălcarea art. 8 în ceea ce privește dreptul celei de-a treia reclamante la respectarea vieții sale private);
- *Riener împotriva Bulgariei*, nr. 46343/99, 23 mai 2016 (încălcarea art. 8);
- *Ramadan împotriva Maltei*, nr. 76136/12, 21 iunie 2016 (neîncălcarea art. 8);
- *K2 împotriva Regatului Unit* (dec.), nr. 42387/13, 7 februarie 2017 (inadmisibilă – în mod vădit nefondată);
- *Hoti împotriva Croației*, nr. 63311/14, 26 aprilie 2018 (încălcarea art. 8);
- *Alpeieva și Djalagonia împotriva Rusiei*, nr. 7549/09 și 33330/11, 12 iunie 2018 (încălcarea art. 8);
- *Said Abdul Salam Mubarak împotriva Danemarcei* (dec.), nr. 74411/16, 22 ianuarie 2019 (inadmisibilă – în mod vădit nefondată);
- *Aktaş și Aslaniskender împotriva Turciei*, nr. 18684/07 și 21101/07, 25 iunie 2019 (încălcarea art. 8);
- *Ahmadov împotriva Azerbaidjanului*, nr. 32538/10, 30 ianuarie 2020 (încălcarea art. 8);
- *Ghoumid și alții împotriva Franței*, nr. 52273/16 și alte 4 cereri, 25 iunie 2020 (neîncălcarea art. 8);
- *Willems împotriva Țărilor de Jos* (dec.), nr. 57294/16, 9 noiembrie 2021 (inadmisibilă – în mod vădit nefondată);
- *S.-H. împotriva Poloniei* (dec.), nr. 56846/15 și 56849/15, 16 noiembrie 2021 (inadmisibilă – incompatibilă *ratione materiae* cu art. 8 și cu art. 14 coroborat cu art. 8);
- *Haşemi și alții împotriva Azerbaidjanului*, nr. 1480/16 și alte 6 cereri, 13 ianuarie 2022 (încălcarea art. 8).
- *Johansen împotriva Danemarcei* (dec.), nr. 27801/19, 3 martie 2022 (inadmisibilă – în mod vădit nefondată);
- *Laraba împotriva Danemarcei* (dec.), nr. 26781/19, 22 martie 2022 (inadmisibilă – în mod vădit nefondată);
- *Emin Huseinov împotriva Azerbaidjanului (nr. 2)*, nr. 1/16, 13 iulie 2023 (încălcarea art. 8).

Cetățenia din perspectiva altor articole din Convenție

- Art. 3: *Aarrass împotriva Belgiei* (dec.), nr. 16371/18, 7 septembrie 2021 (inadmisibilă – în mod vădit nefondată);

- Art. 6: (i) dobândirea sau retragerea cetățeniei: *Makuc și alții împotriva Sloveniei*, nr. 26826/06, 31 mai 2007 (inadmisibilă – incompatibilă *ratione materiae*); *Borisov împotriva Lituaniei*, nr. 9958/04, 14 iunie 2011 (inadmisibilă – incompatibilă *ratione materiae*); (ii) retragerea cetățeniei („revocation of nationality” în limba engleză și „déchéance de nationalité” în limba franceză): *Galip împotriva Greciei* (dec.), nr. 17309/90, 30 august 1994 (inadmisibilă – incompatibilă *ratione materiae*); (iii) procedură de reglementare a cetățeniei unei persoane: *Al Hamdani împotriva Bosniei și Herțegovinei*, nr. 31098/10, 7 februarie 2012; *Serghei Smirnov împotriva Rusiei* (dec.), nr. 14085/04, 6 iulie 2006 (inadmisibilă – incompatibilă *ratione materiae*); (iv) pașaport: *Alpeieva și Djalagonia împotriva Rusiei*, nr. 7549/09 și 33330/11, 12 iunie 2018 (inadmisibilă – incompatibilă *ratione materiae*);
- Art. 8 coroborat cu art. 14: *Genovese împotriva Maltei*, nr. 53124/09, 11 octombrie 2011 (încălcarea art. 14 coroborat cu art. 8); *Zeggai împotriva Franței*, nr. 12456/19, 13 octombrie 2022 (neîncălcarea art. 14 coroborat cu art. 8);
- Art. 9, 10, 11 și 13: *Petropavlovskis împotriva Letoniei*, nr. 44230/06, CEDO 2015 (inadmisibilă – incompatibilă *ratione materiae* cu art. 10, 11 și 13); *Boudelal împotriva Franței* (dec.), nr. 14894/14, 13 iunie 2017 (inadmisibilă – incompatibilă *ratione materiae* cu art. 9, 10 și 11);
- Art. 3 din Protocolul nr. 1: *Tănase împotriva Moldovei* (MC), nr. 7/08, CEDO 2010 (încălcarea art. 3 din Protocolul nr. 1);
- Art. 2 din Protocolul nr. 4: *Rotaru împotriva Republicii Moldova*, nr. 26764/12, 8 decembrie 2020 (încălcarea art. 2 din Protocolul nr. 4);
- Art. 3 din Protocolul nr. 4: *Slivenko împotriva Letoniei* (dec.) (MC), nr. 48321/99, CEDO 2002-II (inadmisibilă – incompatibilă *ratione materiae*); art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4: *H.F. și alții împotriva Franței* (MC), nr. 24384/19 și 44234/20, 14 septembrie 2022 (încălcarea art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4);
- Art. 4 din Protocolul nr. 7: *Ghoumid și alții împotriva Franței*, nr. 52273/16 și alte 4 cereri, 25 iunie 2020 (inadmisibilă – incompatibilă *ratione materiae* în ceea ce privește retragerea cetățeniei franceze);
- Art. 5 din Protocolul nr. 7: *Savoia și Bounegru împotriva Italiei* (dec.), nr. 8407/05, 11 iulie 2006 (inadmisibilă – incompatibilă *ratione materiae*).